

QUÁ TRÌNH VĂN HỌC

(2 tiết)

I – MỤC TIÊU CẦN ĐẠT

Giúp HS :

- Nắm được khái niệm quá trình văn học cùng các quy luật cơ bản của quá trình này.
- Biết nhận ra, trên nét lớn, sự khác biệt và mối quan hệ giữa các thời kì văn học.

II – NHỮNG ĐIỂM CẦN LƯU Ý

1. Về nội dung

Quá trình văn học là một khái niệm phức tạp, không dễ nắm bắt. Trong phạm vi kiến thức phổ thông, không cần phải quá đi sâu xác định những yếu tố mà khái niệm này chỉ định. Cần đặc biệt chú ý mấy dòng trong SGK : "Trước hết, khái niệm quá trình văn học phản ánh sự vận động của văn học trong thời gian và trong không gian" và "thứ hai, khái niệm quá trình văn học còn chỉ ra cả cấu trúc của chính văn học nữa".

2. Về phương pháp

Khi dạy đến phần *Các quy luật cơ bản của quá trình văn học*, GV cần khuyến khích HS tìm thêm dẫn chứng minh họa. Lưu ý HS về cách gọi khác đối với một số trào lưu và trường phái văn học, nhằm giúp HS về sau sử dụng khái niệm được dễ dàng, không bị lúng túng.

III – TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC DẠY HỌC

1. Phần mở đầu

Gợi HS lưu ý đến sự khác nhau của văn học thuộc các thời đại khác nhau, từ đó hình thành ý niệm về quá trình văn học giống như một dòng sông không ngừng chảy.

2. Phần nội dung chính

– Dựa vào SGK, làm sáng tỏ khái niệm quá trình văn học cùng các quy luật cơ bản chi phối quá trình này.

– Nêu khái quát về các trào lưu, trường phái văn học lớn trên thế giới và ảnh hưởng của chúng đối với văn học Việt Nam.

– Hướng dẫn thực hiện các Bài tập 2, 3 trong phần *Luyện tập*

Bài tập 2

Sự khác biệt giữa văn học trung đại và văn học hiện đại Việt Nam (những nét lớn):

– Văn học trung đại Việt Nam phát triển dưới sự chi phối của các hệ ý thức tư tưởng Nho, Phật, Lão và quan niệm về tính thống nhất có tính khép kín của vũ trụ. Nó thường tồn tại trong tình trạng vãn, sử, triết bất phân và quan tâm đến việc tỏ chí, tải đạo. Hình tượng có tính tao nhã. Ngôn ngữ uyên bác, cách điệu, giàu điển cố, điển tích. Các thể loại chức năng như : chiếu, biểu, cáo, hịch, văn tế,... rất phát triển.

– Văn học hiện đại Việt Nam phát triển trong điều kiện hiện đại của một thế giới có sự giao lưu quốc tế rộng rãi. Nó không còn tính thuần nhất do sự xuất hiện của nhiều trường phái và khuynh hướng, phát triển với nhịp độ mau lẹ với nhiều cách tân cả về nội dung lẫn hình thức nghệ thuật. Nó tiếp nhận ảnh hưởng từ nhiều nguồn khác nhau trên tinh thần khẳng định con người cá nhân, khẳng định cá tính và những phẩm chất đặc thù của dân tộc. Cá tính sáng tạo và phong cách cá nhân của nhà văn được tôn trọng. Nhiều thể loại mới, nhiều hình thức diễn tả phong phú được thử nghiệm.

Bài tập 3

Sự kế thừa và cách tân của văn học Việt Nam giai đoạn 1945 - 1975 đối với văn học Việt Nam giai đoạn 1930 - 1945 :

– Văn học Việt Nam giai đoạn 1945 - 1975 tiếp tục hoàn thiện quá trình hiện đại hoá văn học đã được thực hiện một cách tốt đẹp ở văn học giai đoạn trước. Những kinh nghiệm nghệ thuật của tiểu thuyết Tự lực văn đoàn, tiểu thuyết hiện thực phê phán và thơ mới vẫn được tiếp thu trân trọng dù có nơi, có lúc người ta phủ nhận tư tưởng của Tự lực văn đoàn và thơ mới.

– Phát triển trong một thời kì mới của lịch sử dân tộc, văn học Việt Nam giai đoạn 1945 - 1975 diễn ra theo những quy luật khác nhau ở hai miền đất nước. Ở miền Bắc và ở những vùng giải phóng thuộc miền Nam, văn học được đặt dưới sự chỉ đạo tư tưởng của Đảng Cộng sản, đề cao cái chung, cái cộng đồng, chú trọng phát triển những hình thức có tính đại chúng, hướng tới việc

thực hiện chức năng là vũ khí của cách mạng. Cái đẹp của văn học cách mạng là cái đẹp của lí tưởng, của những hình tượng hào hùng, của cảm hứng lãng mạn bay bổng. Đây là những đặc trưng thẩm mĩ mới mẻ so với văn học giai đoạn trước. Ở các đô thị miền Nam, những tìm tòi nghệ thuật khởi đầu từ trước Cách mạng vẫn được tiếp tục, thậm chí có những bộ phận văn học chỉ là văn học "tiền chiến" nối dài. Tuy nhiên, dưới ảnh hưởng của một số trào lưu văn học hiện đại Âu – Mĩ, văn học đô thị miền Nam cũng có được những cách tân đáng chú về hình thức nghệ thuật,...

3. Phần củng cố

Nêu sự cần thiết của việc nắm vững khái niệm quá trình văn học và việc hiểu rõ các quy luật của nó. Khắc sâu nhận thức về một nguyên tắc, phương pháp đánh giá văn học : khi xem xét một hiện tượng văn học cụ thể, phải xác định đúng vị trí của nó trong quá trình văn học.

IV – TÀI LIỆU THAM KHẢO

– Lê Bá Hán – Trần Đình Sử – Nguyễn Khắc Phi (đồng Chủ biên), *Từ điển thuật ngữ văn học*, Sdd.

– Phương Lưu (Chủ biên) – La Khắc Hoà – Trần Mạnh Tiến, *Lí luận văn học*, tập 3, *Tiến trình văn học*, NXB Đại học Sư phạm, H., 2006.